

فهرست‌نویسی پیش از انتشار

- سرشناسه: راشدی‌نیا، اکبر، ۱۳۵۶-
عنوان و نام پدیدآور: مجالس عارفان، ابوسعید ابوالخیر، خواجه یوسف همدانی، عارفی
ناشناخته.
مشخصات نشر: تهران: فرهنگ معاصر، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری: ۳۱۵ ص؛ ۱۴/۵ × ۲۱/۵ م.م.
فروست: تاریخ‌اندیشه؛ ۴. متون عرفانی؛ ۱.
وضعیت فهرست‌نویسی: فی‌بای مختصر.
یادداشت: فهرست‌نویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nlai.ir> قابل
دسترسی است.
شماره کتابشناسی ملی: ۳۷۸۵۴۹۵

مجالس عارفان

بیست و دو مجلس نویافته از
ابوسعید ابوالخیر - خواجه یوسف همدانی
و عارفی ناشناخته

تحقیق و تصحیح

اکبر راشدی نیا

فرهنگ معاصر
تهران ۱۳۹۴

تاریخ اندیشه ۴

زیر نظر: دکتر نصرالله پورجوادی

متون عرفانی ۱

فرهنگ معاصر
تهران، خیابان طالقانی غربی، خیابان فریمان، پلاک ۲۸، طبقه دوم
کدپستی: ۱۴۱۶۸۶۱۸۲
تلفکس: ۶۶۹۵۲۶۳۲-۵
E-mail: farhangmoaserpub@gmail.com
Website: www.farhangmoaser.com

مجالس عارفان

بیست و دو مجلس نویافته از:

ابوسعید ابوالخیر، خواجه یوسف همدانی

و عارفی ناشناخته

اکبر راشدی‌نیا

چاپ اول: ۱۳۹۴

تیراژ: ۱۵۰۰

کلیه حقوق این اثر متعلق به «مؤسسه فرهنگ معاصر» است
و هر نوع استفاده بازرگانی از این اثر اعم از زیراکس،
بازنویسی، ضبط کامپیوتری و یا تکثیر به هر صورت دیگر،
کلاً و جزئاً، ممنوع و قابل تعقیب قانونی است.

یادداشت ناشر

تاریخ اندیشه در فرهنگ معاصر

تاریخ معمولاً گزارش حوادث و رویدادهایی است که زمان وقوع آنها در گذشته دور و نزدیک بوده است، حوادثی که در زندگی کنونی ما و همچنین در زندگی آینده ما به نحوی تأثیر می‌گذارد، یا حتی می‌توان گفت زندگی ما را شکل می‌دهد. اهمیت تاریخ در این است که آنچه هم‌اکنون در حال وقوع است خود نتیجه حوادث پیوسته کوچک و بزرگی است که همه در گذشته رخ داده است. بنابراین، برای شناخت اوضاع کنونی خود و سایر مردمی که در دهکده جهانی به سر می‌برند به تاریخ روی می‌آوریم و سعی می‌کنیم تا حوادث گذشته را، حوادثی که به یکدیگر مرتبط و متصل بوده و از برآیند آنها زندگی کنونی ما در این جهان شکل گرفته است، به صورتی علمی بشناسیم یا آنچه را که قبلاً به اجمال می‌شناختیم به تفصیل بشناسیم.

تا چندی پیش حوادثی که تاریخ‌نویسان در کتابهای خود درج و ثبت می‌کردند حوادث ملموس و مشهود و اغلب سیاسی در جهان مادی و جسمانی بود، ولی از حدود دو قرن پیش این فکر ابتدا در میان متفکران جهان غرب پیدا شد که نه فقط حوادث سیاسی و اجتماعی و به طور کلی رویدادهای جهان مادی است که تاریخ را می‌سازد، بلکه روح و جان آدمی و آنچه به روان انسان و فرهنگ جوامع بشری مربوط می‌شود نیز در زندگی ما نقش داشته است، و لذا پدیده‌های ذهنی و روحی و به طور کلی آنچه مصالح بنای فکری و اعتقادی و فرهنگی ما را تشکیل می‌دهد می‌تواند در حوزه بررسیهای تاریخی قرار گیرد. دیری نپایید که این فکر از اروپا و غرب به سایر نقاط جهان و به فرهنگ و تفکر ما نیز وارد شد و به همین دلیل محققان معاصر ما با دیدی تاریخی و انتقادی به سراغ اعتقادات و به طور کلی آراء و اندیشه‌های گذشته

خود رفتند. ولی باید اذعان کرد که ما هنوز نتوانسته‌ایم در زمینه تاریخ اندیشه خود آثار چشمگیری منتشر کنیم. همان‌طور که در حوزه تاریخ اجتماعی و سیاسی و حوادثی که در دوسه هزار سال گذشته خود نیز نتوانسته‌ایم آثار قابل ملاحظه‌ای تألیف و منتشر کنیم. ما هنوز تاریخ اندیشه فلسفی و کلامی و عرفانی و هنری خود را با روش‌های علمی به دقت بررسی نکرده‌ایم. ثبت اندیشه‌های ما در حوزه‌های مختلف دینی، از قبیل تفسیر و حدیث و فلسفه و کلام و عرفان و ادبیات عرفانی و حقوق و فقه، هنوز مانند گذشته صورت می‌گیرد و بررسی‌های ما کاملاً جنبه تاریخی به خود نگرفته است. ما هنوز به درستی تصور روشنی نداشته‌ایم از این که هریک از معانی و مفاهیم فرهنگی و دینی و فلسفی ما در طول تاریخ چگونه دستخوش تحولات معنایی قرار گرفته‌اند و چون به درستی تصور آن را نداشته‌ایم تصدیق هم در عمل نکرده‌ایم. فرهنگ معاصر ناشی است که در طول سه دهه از فعالیت انتشاراتی خود همت خویش را بیشتر، اگر نگوئیم منحصرأ، به چاپ و انتشار فرهنگهای لغت صرف نموده است. این موسسه انتشاراتی صرفاً به صورت واسطه‌ای میان مؤلف و چاپخانه عمل نکرده است. فرهنگ معاصر در حوزه‌هایی که تاکنون فعال بوده سعی کرده است برنامه‌های انتشاراتی خود را بر اساس نیازهایی که محققان و مؤلفان تشخیص می‌داده‌اند به اجرا درآورد. فکر انتشار سلسله‌ای از کتابهایی که به تاریخ اندیشه ایران مربوط می‌شود به صورت پیشنهاد توسط محققانی که با این مؤسسه همکاری می‌کرده‌اند مطرح شد و فرهنگ معاصر نیز با حسن استقبال از این پیشنهاد علمی و فرهنگی درصدد برآمد تا در کنار فعالیتهای انتشاراتی خود در زمینه لغات عمومی و ادبی و اصطلاحات علمی، به معانی آنها و سیر تحولات معنایی آنها نیز توجه کند و با همکاری مؤلفان و مترجمان و محققان کشور سلسله کتابهایی را که به تحقیق درباره عقاید و نظریات علمی و دینی و فلسفی می‌پردازند منتشر کند. «تاریخ اندیشه» که عنوان کلی این سلسله انتشارات خواهد بود خود به شاخه‌های دیگر منشعب خواهد گردید. شاخه‌هایی که تاکنون در نظر گرفته شده است درباره عرفان و ادبیات عرفانی، فلسفه و کلام، و مبانی فکری یا فلسفی هنرهاست.

فهرست

۹	فهرست.....
۱۳	پیشگفتار.....
۱۵	مقدمه مصحح.....
۱۷	۱. مجالس ابوسعید ابوالخیر.....
۱۷	الف. حیات معنوی و اجتماعی ابوسعید ابوالخیر.....
۲۲	ب. مجالس ابوسعید ابوالخیر.....
۴۶	۲. خواجه یوسف همدانی.....
۴۶	الف. حیات معنوی و اجتماعی خواجه یوسف همدانی.....
۶۴	ب. مجالس خواجه یوسف همدانی.....
۶۷	ج. اختلاف خواجه یوسف همدانی با خواجه احمد غزالی... ۶۷
۶۹	۳. مجالسی از عارفی ناشناخته.....
۶۹	الف. صاحب مجالس.....
۷۲	ب. مقایسه متن مجالس با کتاب روح الارواح.....
۷۸	ج. مقایسه مجالس با کشف الاسرار.....
۸۰	۴. معرفی نسخه و شیوه تصحیح.....
۸۰	الف. مشخصات نسخه.....
۸۳	ب. ویژگی های رسم الخطی این مجموعه.....

ج. شیوه تصحیح	۸۵
مجالس ابوسعید ابوالخیر	۹۵
<۱> مجلس اول	۹۷
<۲> مجلس دوم	۱۰۱
<۳> مجلس سوم	۱۰۴
<۴> مجلس چهارم	۱۰۹
<۵> مجلس پنجم	۱۱۴
<۶> مجلس ششم	۱۱۹
<۷> مجلس هفتم	۱۲۵
<۸> مجلس هشتم	۱۲۹
مجالس خواجه یوسف همدانی	۱۳۱
<۱> مجلس اول	۱۳۳
<۲> مجلس دوم	۱۳۵
<۳> مجلس سوم	۱۴۲
<۴> مجلس چهارم	۱۴۶
<۵> مجلس پنجم	۱۴۸
<۶> مجلس ششم	۱۵۲
<۷> مجلس هفتم	۱۵۵
<۸> مجلس هشتم	۱۵۹
مجالسی از عارفی ناشناخته	۱۶۳
<المجلس الثالث من كلامه رضى الله عنه>	۱۶۵
<المجلس الرابع من كلامه رضى الله عنه>	۱۷۴
<المجلس الخامس من كلامه رضى الله عنه>	۱۹۱
<المجلس السادس من كلامه رضى الله عنه>	۲۰۰
<المجلس السابع من كلامه رضى الله عنه>	۲۱۲
<المجلس الثامن من كلامه رضى الله عنه>	۲۲۴
یادداشت ها	۲۲۹

۲۳۱.....	یادداشت‌های مجالس ابوسعید ابوالخیر.....
۲۴۱.....	یادداشت‌های مجالس خواجه یوسف همدانی.....
۲۵۰.....	یادداشت‌های مجالسی از عارفی گمنام.....
۲۷۹.....	نمایه‌ها.....
۲۸۱.....	۱. آیات.....
۲۸۵.....	۲. احادیث.....
۲۸۹.....	۳. اقوال مشایخ.....
۲۹۱.....	۴. اشعار.....
۲۹۴.....	۵. اصطلاحات و تعابیر خاص.....
۲۹۸.....	۶. جای‌ها.....
۳۰۰.....	۷. کتابها.....
۳۰۴.....	۸. نام اشخاص.....
۳۱۲.....	کتابنامه.....

پیشگفتار

گر عشق نبودی و غم عشق نبودی

چندین سخن نغز که گفتی که شنودی؟

فرهنگ و ادبیات گذشته ما مرهون آثار به جای مانده از عارفان و فیلسوفان و دیگر عالمانی است که در طول بیش از ده قرن به رشته تحریر درآمده است و آنچه از این آثار به دست ما رسیده است نسبت به کل آن بسیار ناچیز است.

مجالس عارفان بخش اندکی از گنجینه ادب و معرفت پارسی است که تا به حال، به علت فهرست نویسی نادرست، برای ما ناشناخته بود. این مجالس در جنگی به شماره ۱۳۰۰ در کتابخانه منطقه ای قونیه نگهداری می شود که مشتمل بر ده ها رساله و مکتوب کوچک و بزرگ هست، و در فهرست کتابخانه تنها با عنوان «رسالة فی التصوف» معرفی شده است.

مجالس عارفان، یکی از کهن ترین و لطیف ترین متون ادبیات پارسی است که از یک سو ما را در شناخت بهتر ادبیات و فرهنگ ایران اسلامی یاری می رساند، و از سوی دیگر با دغدغه ها و آموزه های معرفتی و طریقتی بزرگانی همچون ابوسعید ابوالخیر و خواجه یوسف همدانی آشنا می سازد که پیش از این ما آن ها را بیشتر از زبان دیگران شناخته بودیم.

تابه حال نسخه‌ای دیگر از این مجالس یافت نشده است. به همین علت کار تصحیح این مجموعه را با استفاده از تک نسخه موجود، که بعضی عبارات آن مغلوط و گاه ناخوانا بود، به انجام رساندیم. با همه تلاشی که برای تصحیح متن صورت گرفته است، هنوز موارد مبهمی وجود دارد که امیدواریم بتوانیم با نظر بزرگان و صاحب نظران در چاپ‌های بعدی از تعداد آن بکاهیم.

جا دارد از زحمات استاد فرهیخته جناب آقای دکتر نصرالله پورجوادی و جناب آقای دکتر محمد سوری که با حوصله متن کتاب و مقدمه آن را خواندند و در مواردی اشکالات موجود را گوش زد نمودند و همچنین از جناب آقای داوود موسایی مدیر محترم انتشارات فرهنگ معاصر که مقدمات عرضه این اثر را در این انتشارات و در مجموعه تاریخ اندیشه فراهم کردند و خانم شقایق مرادی که در مرحله نسخه‌پردازی برخی دشواریهای متن را برطرف کردند کمال تشکر را داشته باشم.

والحمد لله أولاً و آخراً

اکبر راشدی نیا